

Crtačke likovne tehnike u radu s djecom predškolske dobi

Josipović, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:552094>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

ANJA JOSIPOVIĆ

ZAVRŠNI RAD

**CRTAČKE LIKOVNE TEHNIKE U
RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE
DOBI**

Petrinja, prosinac 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

PREDMET: Metodika likovne kulture

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: **Anja Josipović**

TEMA ZAVRŠNOG RADA: **Crtačke likovne tehnike u radu s djecom predškolske dobi**

MENTOR: **Svetlana Novaković, prof.**

Petrinja, prosinac 2016.

ZAHVALA

Svima koji su mi na bilo koji način pomogli prilikom izrade ovoga rada.

Posebno se zahvaljujem mentorici prof. Svetlani Novaković na korisnim savjetima, pruženoj pomoći, uputama, podršci, strpljenju i velikom trudu da ovaj rad zadovolji formu.

Također se zahvaljujem DV Sesvete, pedagogici, stručnom timu, odgajateljicama, djeci, a posebno odgajateljici Nataliji Malić koja mi je puno pomogla u realizaciji praktičnog dijela ovoga rada.

Zahvaljujem se svojim prijateljicama koje su me bodrile tijekom cijelog mog studiranja, te kolegicama uz koje je studiranje bilo lako i zabavno.

I na kraju, najveću zaslugu za ono što sam dosad postigla pripisujem svojim roditeljima i sestri, koji su mi omogućili studiranje sve ove godine. Najviše im hvala što su uvijek bili uz mene i bodrili me unatoč svemu.

Anja Josipović

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
2. CRTEŽ	4
2.1. CRTA	4
2.2. PLOHA	6
3. CRTAČKE TEHNIKE	6
3.1. OLOVKA	6
3.2. KREDA	7
3.3. UGLJEN	8
3.4. KEMIJSKA OLOVKA	9
3.5. FLOMASTER	10
3.6. TUŠ- PERO	11
3.6.1. PERO PTIČJEG PODRIJETLA	11
3.6.2. METALNO PERO	12
3.7. TUŠ- DRVCE I TUŠ- TRSKA	12
3.8. TUŠ- KIST	13
3.9. LAVIRANI TUŠ	13
4. CRTEŽ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	15
5. PRAKTIČNI DIO	17
5.1. STARIJA SKUPINA	17
5.1.1. CRTAČKA TEHNIKA OLOVKA – PORTRET	17
5.1.2. CRTAČKA TEHNIKA UGLJEN – ČEŠER	21
5.1.3. CRTAČKA TEHNIKA PASTEL – ZIMA U SELU	25
5.2. SRENJA SKUPINA	29
6. ZAKLJUČAK	33
7. LITERATURA	34
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA	35
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA	36

SAŽETAK

Dijete se likovno izražava jer uživa u manipuliranju različitim likovnim materijalima. Oduševljava ga sam proces rada, neposredna percepcija i pokreti. Također, na taj način dijete zadovoljava unutrašnju potrebu za izražavanjem, te prikazuje što ga uistinu interesira i uzbuđuje. Dijete u predškolskoj dobi likovnim izražavanjem istražuje sebe i okolinu koja ga okružuje.

Težište likovnih aktivnosti, tijekom rane i predškolske dobi, usmjereno je na poticanje djetetovih likovnih i kreativnih sposobnosti u određenoj razvojnoj dobi. Za cjeloviti razvoj na likovnom području potrebno je da odgojitelj osigura kvalitetne poticaje, materijale i sredstva za rad te djeci dopusti slobodu, uvažava njihove interese i mogućnosti.

Ovaj rad proučava i istražuje crtačke tehnike kao sredstvo likovnog izraza kod djece predškolske dobi. U prvom dijelu rada obrađuju se crtačke tehnike, te likovni izraz djece. U drugom dijelu rada iznesen je tijek praktične uporabe crtačkih tehnika u sklopu likovnih aktivnosti. Jedna od važnijih potreba djece je želja za razvijanjem novih iskustava, te takav interes zahtijeva nove mogućnosti istraživanja i korištenja ponuđenog materijala. Cilj ovog rada je istražiti na koje načine djeca predškolske dobi upoznaju crtačke tehnike i izražavaju svoje likovne sposobnosti. Likovni izričaj je raznolik što znači da svako dijete iskazuje svoj vlastiti doživljaj i stvara crtež na svoj jedinstven, individualan način. Praktični dio rada opisuje likovne aktivnosti provedene u srednjoj i starijoj skupini u vrtiću.

Ključne riječi: dijete, likovni izraz, crtačke tehnike u radu s djecom predškolske dobi.

SUMMARY

The child is artistically expressed because it enjoys manipulation of different art materials. makes it inspired by the work process itself, direct perception and movement. Also, in this way the child meets the inner need for expression, and shows what makes it really interested in and excited about. A preschool age child uses art expression in order to explore itself and the environment that surrounds it.

The focus of artistic activity, during the early and pre-school age children, is directed at encouraging the child's visual and creative skills in a certain developmental age. For the integral development of the art field it is necessary that educators provide a quality incentives, materials and tools for work, allowing children to be free and at the same time respecting their interests and capabilities.

This paper studies and explores drawing techniques as a means of artistic expression in children pre-school age children. First part of paper deals with the drawing technique, and artistic expression of children. The second part of the paper presents practical application of drawing techniques as part of the art activities. One of the most important needs of children is a desire to develop new experiences, and this interest requires new possibilities for research and use of offered materials. The objective of this paper is to explore the ways in which preschool children learn drawing techniques and express their artistic abilities. Artistic expression is diverse which means that each child presents his own experience and creates a drawing in its own unique, individual way. Practical part of the paper describes the artistic activities that were performed in the middle-age and older-age group in kindergarten.

Keywords: child, artistic expression, drawing techniques in work with preschool children.

1. UVOD

Likovnost potiče razvoj djetetovoga govora, radnih sposobnosti, tjelesni, socijalni i kognitivni razvoj te razvoj kreativnost. Dijete i bez posebne intervencije odrasle osobe pronalazi put za likovno stvaranje, zbog toga je važno osigurati im što više mogućnosti da se likovno izražava i da istražuje likovne materijale. Također treba češće koristiti one materijale koji potiču dječju osjetilnu osjetljivost, razvijaju njihovu maštu, poboljšavaju pamćenje, pažnju i zainteresiranost.

“Osnovna potreba tijekom razvoja njegove likovnosti jest da neprestano mijenja sadržaj rada što proizlazi iz želje za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog”(Grgurić, Jakubin, 1996).

Crtanje je osnovno likovno područje u mlađoj predškolskoj dobi, zato dijete uvijek mora imati na raspolaganju jednostavno sredstvo za crtanje koje je sposobno upotrebljavati i različite podloge za crtanje. U likovnim aktivnostima u području crtanja djeca mlađe dobi razvijaju finu motoriku ruke, crtaju linije različitog smjera i karaktera, crtaju na podlogama različitih formata i upotrebljavaju različita sredstava za crtanje. Oko četvrte godine dolazi do potpunijeg tehničkog i izražajnog ovladavanja materijalom i sredstvom rada, razvoja izražavanja različitim crtama i njihovo kombiniranje. Djeca crtaju predmete iz neposredne okoline, različite oblike. U predškolskoj dobi dijete je sposobno crtati s upotrebom svih vrsta crta-različitog smjera, intenziteta, karaktera, prikazati složene oblike, uočiti detalje te se upoznati s izražajnim mogućnostima različitih crtačkih tehnika, crte su mu preciznije, kontrolirane.

Likovne tehnike crtanja u radu s djecom rane i predškolske dobi, tema je koja obuhvaća teorijski i praktični dio rada. U teorijskom dijelu upoznajemo osnovne elemente crteža, vrste crtačkih tehnika, te na koje sve načine ih možemo upotrijebiti u radu s djecom, prilagođavajući se njihovim mogućnostima.

U drugom, praktičnom dijelu rada izvest će likovne aktivnosti s djecom u kojima će upotrebljavati različite crtačke tehnike. Rad sa crtačkim tehnikama od najranije dobi je neizostavni dio ukupnog odgoja, jer mu omogućujemo skladan instinkt za istraživanje okoline.

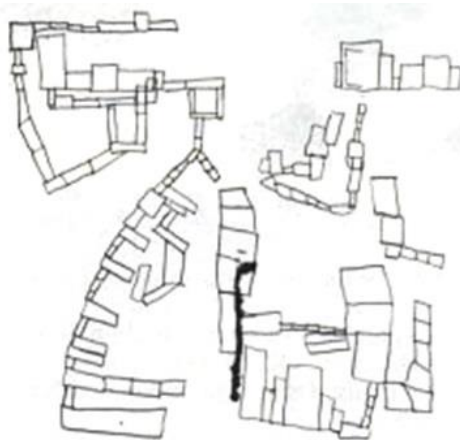
2. CRTEŽ

Matko Peić (1981) smatra da je crtež temelj svim likovnim umjetnostima i prvi je način kojim dijete započinje likovni govor. Najprisutniji element crteža je crta, ali i ploha i ton.

2.1. CRTA

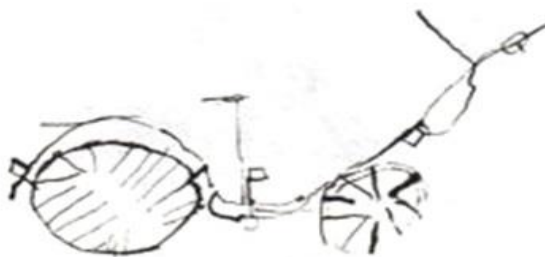
Crta je osnovni likovni element crteža, te je imaginarna granica koja dijeli dvije plohe ili dva volumena. Linearnim crtežom naziva se crtež u kojem prevladava crta, odnosno linija. Crta nastaje gibanjem točke, te je možemo oblikovati na plohi i u prostoru, pa tako nastaju plošna i prostorna crta. Plošna crta predstavlja obris oblika, te je nema u prirodi, dok prostornu crtu susrećemo u prirodi kao tanke grančice, trave, šiblje. Crte se dijele na crte po toku, crte po karakteru i crte po značenju.

Crte po toku su ravne crte i krivulje svih vrsta i smjerova, te mogu biti otvorene i zatvorene. Ravne crte označavaju točnost, preciznost, preglednost i smiruju kompoziciju, a razlikujemo kaligrafske crte koje se izvode ručno i euklidske koje se izvode tehničkim pomagalima. Krivulje dijelimo na pravilne i slobodne u kojim pravilne ne mijenjaju smjer kretanja, dok slobodne mijenjaju pravce čime označuju lik, optičko gibanje i nemir. Horizontala, vertikalna i dijagonala su osnovni smjerovi crta.

Slika 1. Kompozicija funkcionalnim crtama

Po karakteru crte mogu biti debele, tanke, dugačke, oštre, kratke, isprekidane, guste itd. Crte po značenju dijelimo na strukturne i konturne, tj. obrisne. Strukturne crte grade oblik, sastav materije, raspored, tvorevinu. Karakteristični motivi, među prirodnim oblicima, kojima je crta struktura su paukova mreža, jež, dlake životinja, čičak, a od načinjenih oblika su ribarske mreže, čipka, žičane ogade, kotač na biciklu i dr. Konturna ili obrisna crta ocrta vanjski rub lika.

Slika 2. Karakter crte, Bicikl, tuš- drvce

Postoje i teksturne crte koje opisuju svojstva površine (tekstura – karakter površine), primjerice prikaz površine kore drveta. Teksturne su i crte koje ispunjavaju neku površinu na crtežu. One se mogu nalaziti unutar plohe koju je zatvorila obrisna crta ili se jednostavno grupirati.

Crte i točke mogu se grupirati po načelu skupljeno – raspršeno. Različitim omjerima gustoće skupljenosti/raspršenosti nastaju plohe različite svjetline. Ako postepeno razrjeđujemo gustoću crta ili točkica, nastat će dojam zaobljenosti plohe. Taj postupak nazivamo grafička modelacija.

Za izražavanje crta različitog karaktera mlađoj djeci ponudimo različita crtačka sredstva, koja ostavljaju tragove različite debljine (različito debeli flomasteri, olovke različite debljine..). Starija djeca za izražavanje crta različitog karaktera upotrebljavaju isto crtačko sredstvo kojim dobivamo crte različite debljine (tuš-drvce kojim ovisno od držanja drvca u ruci dobivamo različito debele crte). Važno je da omogućimo djeci crtanje na papirima različitog formata, kao i crtanje na različitim podlogama (na ploči, zidu).

Jakubin (1999) navodi da crta ima i psihološko djelovanje, pa tako vodoravna crta djeluje mirno, opušteno, te simbolizira mir, smrt, blagostanje. Okomita crta

predstavlja osjećaj kretanja, uzdignuća, življenja. Dijagonala izaziva osjećaj kretanja, gibanja i prostornosti, a obješena crta osjećaj lijenosti i umora. Ispupčena crta ostavlja dojam energije, volje i otpora, blago valovita osjećaj nježnosti, blagosti, elegancije, ženstvenosti, izlomljena crta izaziva grubost, energiju, muškost i slobodna krivulja ostavlja dojam pokreta, gibanja, nemira, veselja i boli.

2.2. PLOHA

Prema Jakubinu (1999) ploha je dvodimenzionalna stvarnost, koja ima dužinu i širinu. Plohu kao likovni element nalazimo u slikarstvu, kiparstvu i arhitekturi. Ploha je ravnina na kojoj se slika ili crta.

Osnovno svojstvo plohe je dvodimenzionalnost, a prema karakteru može biti ravna, zaobljena, napeta, izlomljena, nepravilna, svijetla, tamna, obla, uglata, itd. Likovi po svojim svojstvima mogu biti geometrijski (kvadrat, pravokutnik, trokut, krug itd.) i slobodni, tj. nepravilni (slobodno se razvijaju, a sustav im je slobodna šara koja ih zatvara).

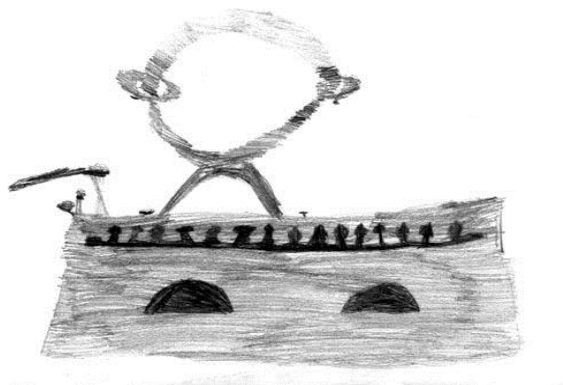
3. CRTAČKE TEHNIKE

Crtačke tehnike su: olovka, kreda, ugljen, kemijska olovka, flomaster, tuš- pero, - drvce,- trska, - kist, lavirani tuš. Crtačke tehnike možemo podijeliti na suhe (olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka) i mokre flomaster, (tuš i ostala tekuća sredstva).

3.1. OLOVKA

Za ostvarivanje crteža olovkom, treba poznavati vrste olovaka i njihove mogućnosti i karakteristike. Olovke dijelimo na tvrde, srednje i mekane. Tvrdoća ili mekoća ovise o omjeru grafita i gline, tako je olovka mekanija i masnija ako ima više grafita u sebi.

Tvrde olovke označene su slovom H. Raspon im je od H do 9H, a broj ispred slova označuje tvrdoću. Oštre, fine i precizne linije izvlače se tvrdim olovkama, te se koriste za geometrijske, tehničke, deskriptivne i arhitektonske crteže.

Slika 3. "Pegla", dječji rad, 8 godina, olovka

Mekane olovke pogodnije su za crtanje. Svjetlijim i tamnijim, tankim i debelim crtama, toniranjem i sjenčanjem daju više likovnih vrijednosti i bogatiji likovni izraz. Mekane olovke označene su slovom B, a raspon im je od B do 7B. Veći broj pokazuje veću mekoću. Ovisno o jačini pritiska i držanju olovke, mekanom olovkom možemo postići skalu tonova (od bljedila do duboke crnine), te možemo lagano ući u tonsku modelaciju.

Za djecu mlađe dobi bitno je da crtaju mekanim olovkama 6B,8B...jer ostavljaju tamniji, djeci vidljiv trag na papiru, dok starija djeca mogu crtati olovkama različite tvrdoće i svjetline.

Različite vrste papira možemo koristiti kao podlogu za crtanje, to može biti tanki ili deblji, glatki ili hrapavi, bijeli ili tonirani.

3.2. KREDA

Prema Jakubinu (1999), kredo svojom strukturom povezuje olovku i ugljen, jer zašiljena kredo ostavlja trag sličan tragu mekane olovke, a nezašiljena ostavlja trag sličan ugljenu. Postoje krede kružnog štapića i kvadratičnog presjeka, a pritom se ne misli na školske krede, već na posebne slikarske krede.

Slikarske krede razlikuju se po tvrdoći, ali i bojama. Tako postoje srednji i meki stupnjevi tvrdoće, te su uglavnom crne, bijele, smeđe i crvene. Te krede imaju i posebne nazive: sibirski kreda (tamnocrna), grafit (srebrnosiva), retel (crvenosmeđa), bajster (sivosmeđa) i la sanguine (crvena). Pogodne su za rad s djecom u mlađoj i starijoj grupi. Za crtanje s kredom upotrebljavaju se mekanije vrste papira i tonirani papir. Osim slikarskih kreda u vrtiću koristimo i krede za školu kojima djeca rade na ploči, zidu ili asfaltu.

Slika 4. Djevojčica crta školskom kredom

Kreda ima svojstvo lake razmazivosti po papiru, čime se postižu fine nijanse svijetla i tame, ali zbog prašnjave strukture crteži se trebaju fiksirati tekućim fiksativom. Prilikom crtanja kredom možemo dobiti tanke linije ili široke poteze.

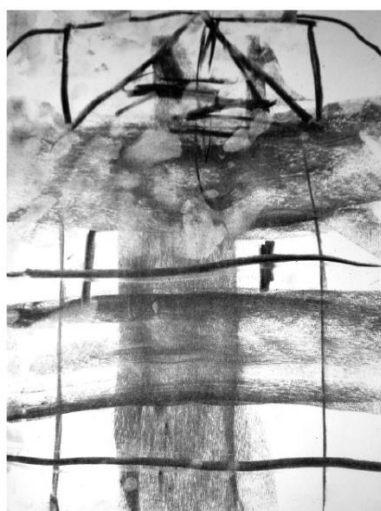
Papir koji koristimo pri crtanju kredom mora biti mekan poput bugačice, te hrapaviji papiri, bijeli ili tonirani.

3.3. UGLJEN

Prema Jakubinu (1999), osnovna karakteristika ugljena njegova je mekoća, koju uvjetuje prašnjava struktura materijala. Danas se ugljen dobiva od ljeskovih, vrbinih ili lipovih štapića, koji se pale na žaru bez dovoda kisika, a druga vrsta ugljena je

prešani, odnosno sintetski crtači ugljen. Prirodni drveni ugljen treba fiksirati tekućim fiksativom., dok sintetski (tvrđi) ne treba.

Ugljen je crtačka tehnika primjerenija djeci srednje i starije predškolske skupine. Mekan je materijal i različitim pritiskom na podlogu ostavlja svijetle ili tamne tonove i crte različite debljine i intenziteta. Kao podloga za crteže ugljenom upotrebljavaju se hrapavije vrste papira, bijelog ili toniranog, ali pogodan je i pakpapier, novinski papir i papirnate tapete.

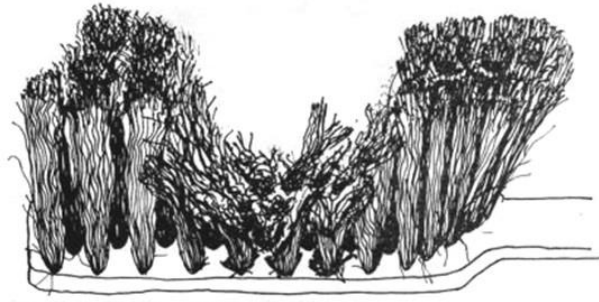

Slika 5. Dvorac, ugljen

Ne preporučuje se brisanje ugljena, ali ako je potrebno treba se upotrijebiti gumica posebne mekoće. Za razmazivanje ugljena i skidanje suvišnog praha upotrebljava se flanelna krpica ili vata.

3.4. KEMIJSKA OLOVKA

U novije doba grafička i slikarska tehnologija, prema Jakubinu, izbacila je na tržište mnoge nove materijale kojima se može likovno oblikovati. Među tim novim materijalima nalaze se i kemijske olovke i flomasteri.

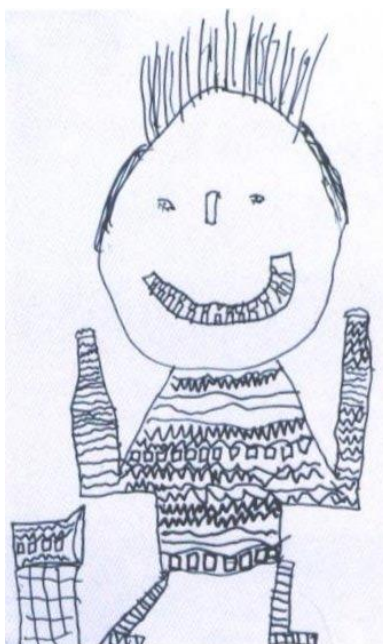
Slika 6. Strukturna crta, Stara četka, kemijska olovka

Kemijska olovka ostavlja na papiru sličan trag metalnom peru za pisanje. Ona ostavlja tanak, jednoličan trag, ali se ipak slabijim i jačim pritiskom mogu gradirati linije od svjetlije do tamnije, dok se širina linije tek minimalno mijenja s obzirom na pritisak ruke. Kemijske se olovke proizvode u različitim bojama. Kemijske olovke vodootporna su sredstvo kojim crtamo po glatkom papiru, crte su tanke i uvijek jednako debele.

3.5. FLOMASTER

Flomasteri se proizvode u svim bojama i različitim debljina. Crta s flomasterom je uvijek jednake debljine i ne ovisi o pritisku ruke na papir, zato djeci treba dajemo flomastere različite debljine.

Široki ili plakatni flomasteri vrlo su pogodni za ispunjavanje ploha ili za ispunjavanje većih plakata. Postoje dvije vrste flomastera: vodotopivi i vodootporni flomasteri. Povučene linije i ispunjene plohe ne mogu se s papira brisati. Nakon upotrebe flomastere trebamo odmah zatvoriti, jer se brzo suše, a suhim flomasterom se ne može raditi. Flomasteri nisu postojani na svijetlost, pa crtež relativno brzo izbledi. Stoga crteže valja držati u mapu između dva lista papira. Za crtanje s flomasterima su primjereni glatki papiri. (Jakubin, 1999).

Slika 7. Moj prijatelj, flomaster

3.6. TUŠ- PERO

Ova crtačka tehnika izvodi se metalnim perom ili perom ptičjeg podrijetla, koji imaju sasvim drukčiji likovni karakter.

3.6.1.PERO PTIČJEG PODRIJETLA

Prema Jakubinu (1999) najbolje pero ptičjeg podrijetla, za crtanje, iščupano je iz krila guske, labuda ili gavrana, te se ono pri vrhu lagano zašilji. Ono ima tvrd i oštar šiljak s kojim se može potegnuti crta tanka poput vlasi, a ako ga se jače pritisne dobit ćemo meku debelu crtu.

Slika 8. Slobodna tema, tuš – pero

3.6.2.METALNO PERO

Danas se mnogo više koriste metalna pera, kao što su školska pera, kotir-pera, redis-pera. Crteži koji nastaju metalnim perom djeluju čvrsto, oštro, jasno, te su kristalno čisti i puni crtačke napetosti i kontrasta.

Linija i točka osnovne su mogućnosti metalnog pera, jer se njima izražavaju različite strukture i teksture. Finije vrste glatkog papira koristimo kao podlogu.

Crtanje s tušem i metalnim perom primjerenije je za stariju predškolsku dob jer zahtijeva razvijenije motoričke sposobnosti, savladavanje pravilnog držanja pera i primjeren pritisak pera na podlogu.

3.7. TUŠ - DRVCE I TUŠ - TRSKA

Trskom ili drvцем dobivamo čiste, snažnije, čvršće i grublje poteze, ali na sebi ne mogu dugo zadržavati tuš. Trska ili drvce je zbog svoje jednostavne upotrebe primjereno za početno upoznavanje djece s tušem (Jakubin, 1999).

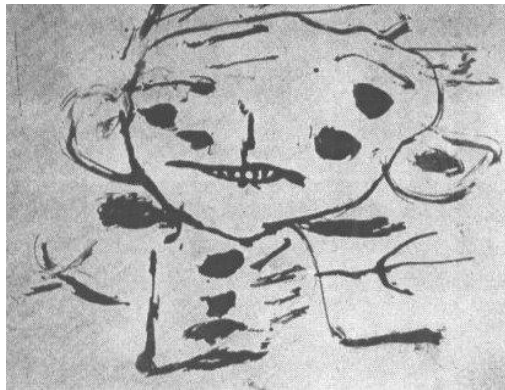
Trsku ili drvce treba prije crtanja istanjiti na vrhu, a zatim koso rezati. Vrhovi mogu biti različitih širina ovisno o tome želimo li tanke ili debele crte. Za podlogu koristimo glatki ili manje hrapavi papir koji previše ne upija tekućinu.

Slika 9. Maslačak, tuš – drvce

3.8. TUŠ - KIST

Tušem i kistom na papiru možemo dobiti vrlo tanke ili vrlo debele linije. Nestajanjem tekućine iz kista, trag postaje suh, prozračan, te odaje strukturu kista. Kod crtanja s tušem i kistom mlađa djeca koriste različite debljine kistova za dobivanje tanjih i debljih crta. Starija djeca mogu jednim kistom dobiti različito debele crte ovisno od položaja i pritiska kista na podlogu. Kao podlogu koristimo deblji papir.

Slika 10. Čovjek, tuš - kist

3.9. LAVIRANI TUŠ

Lavirani tuš je likovna tehnika u kojoj miješamo tuš s vodom i crtamo s kistovima na suhoj ili mokroj podlozi. Ovisno o odnosu tuša i vode dobivamo svjetlije i tamnije tonove. Crtež koji je laviran crnim tušem nazivamo grisaille, a smeđom bojom sepija. Lavirani tuš povezuje crtanje i slikanje, jer lavirani tuš ima karakterističnu akvarelsku prozračnost i svježinu.

Slika 11. Lavirani tuš

Radom na suhoj podlozi, najprije napravimo osnovni crtež perom ili kistom, te pričekamo da se osuši. Nakon što se osnovni crtež osušio, uzimamo deblji akvarel kist šiljastog vrha i vodu kojom razvodnjavamo tuš. Ovisno o količini vode koja se doda, dobivaju se tamnije i svjetlije površine.

Kada radimo na mokroj podlozi papir najprije namočimo vodom, upotrebljavajući spužvicu, krpicu ili deblji kist, a kada papir upije vodu kistom ili perom povlačimo crte po mokroj podlozi radeći mekane, nepravilne i nejasne oblike.

***

U predškolskom dobu važno je djeci omogućiti igru i eksperimentiranje različitim materijalima, manipuliranje i doživljaj istih vidom, dodirom, njuhom i mirisom. Na početku djeca istražuju fizičke značajke materijala, zatim ih postupno uvodimo u spoznavanje izražajnih mogućnosti koje pojedini materijal nudi. Angažiranim istraživanjem i eksperimentiranjem različitim materijalima djeca otkrivaju raznolike mogućnosti njihove upotrebe, postupke rada s njima i tako razvijaju osjetna iskustva, maštu i kreativnost.

Odgovitelj mora dobro poznavati karakteristike likovnih materijala i njihove izražajne mogućnosti, prethodna iskustva djece u upotrebi pojedinih materijala i tehnika te voditi računa o pravilnom izboru i kvaliteti likovnih materijala jer to utječe na dječju motivaciju i interes djece za istraživanje. Djecu je potrebno poticati da upotrijebe neke nove materijale, postupke, pomagala i ponuditi im podloge različitih veličina, oblika, boje, teksture. S obzirom na njihove motoričke sposobnosti djeci mlađe predškolske dobi treba davati velike formate podloga za crtanje i slikanje i dovoljno okolnog prostora da se dijete može odmicati i sagledavati cijeli format. Nešto starijoj djeci treba omogućiti samostalan izbor veličine, oblika i boje formata te odluku kako će ga položiti u odnosu na motiv koji predstavljaju (Vrlić, 2001).

Kod planiranja likovnih aktivnosti potrebna je raznolikost likovnih materijala i tehnika, ravnomjerno smjenjivanje likovnih područja i tehnika i odgovarajući prostorni uvjeti. Važna je i promjena mjesta izvođenja likovnih aktivnosti koje se osim u unutrašnjem prostoru vrtića mogu odvijati i u vanjskom prostoru, pa tako

djeca mogu crtati kredama na asfaltu, tekućim bojama oslikavati vanjski zid vrtića i slično.

4. CRTEŽ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Početni dječji likovni izraz predstavljaju različite crte kao odraz motoričke pokretnosti ruke i obično su zakrivljene ili kružne. One su osnovni znakovi kojima se djeca izražavaju i počinju likovnu igru. Prve šare nastaju slučajno kada dijete uzme olovku ili neki drugi predmet koji ostavlja trag. One su posljedica relativno nekontroliranih pokreta jer dijete često gleda u suprotnu stranu dok šara, a šare često i prelaze preko ruba papira na koji djeca obično crtaju. Dijete u početku drži olovku na različite načine, često čvrsto stisnutu u ruci ne koristeći ni prste ni zglobove za kontrolu olovke. Promatramo li dijete dok crta uvidjet ćemo da stvaranje tih nasumičnih šara predstavlja za njega veliki užitek. Ono ponekad i promatra što čini, ali je važnost gledanja u praćenju i uživanju u šaranju, a ne u kontroli istih. Dok crta rijetko diže olovku s papira, a šare su obično zakrivljene u polukružnom pravcu prema tijelu ili se kreću gore-dolje ako je lakat savijen. Ovo nekontrolirano, gestikulacijsko šaranje s razvojem motoričkih sposobnosti ubrzo dobiva različite oblike, najčešće kružne. U kontroliranom šaranju djeca otkrivaju vezu između svojih pokreta i tragova na papiru, a brzi fizički razvoj dovodi do veće kontrole motoričkih sposobnosti. Djeca počinju dizati ruku s papira; ruka se okreće oko ramenog zgloba, a finiji pokreti vrše se lakta i zgloba. Na papiru mogu vidjeti točke ili mali ponavljani uzorci (titraji), kraće i duže linije koje idu u svim pravcima i križaju se. Poslije druge godine djeca provode duplo više vremena crtajući i pridaju veću pozornost tragovima koje su ostavili na papiru. Uskoro se u crtanu pojavljuju mjesta gdje su šare zgusnute, a te mrlje dobivaju značenje za dijete. One mogu nastati iz samih šara ili poteza kojim dijete omeđi dio crtaće plohe i tako odvoji tu mrlju ili nepravilni krug od neodređene okoline.

Kružne linije kod mlađe djece predstavljaju kretanje, dok vibrirajuće linije izraz unutrašnjih ritmova i pulsiranja. Ravne linije zahtijevaju koncentraciju i kontrolu ruke, te predstavljaju otkrivanje smjera prostora, vodoravne linije označavaju širenje

u prostoru, dok okomite linije predstavljaju kretanje u vis ili u dubinu. Kose linije označavaju kretanje (Belamarić, 1986).

Likovnim izražavanjem dijete si pomaže u raščlanjivanju realnosti, a sam praktični likovni rad ga tjera da se bavi sastojcima, elementima, pošto shvaća da je cjelina sastavljena od dijelova. Uskoro se javlja sve veća sličnost stvarnih predmeta sa dječjim crtežom iako oni nisu nikakva projekcija stvarnih predmeta već se oni pokazuju više kao likovno-kognitivne sheme. Nerijetko prostor papira određuje oblik lika, a simboli su često nacrtani da zauzimaju raspoloživi prostor bez obzira na međusobni odnos likova. Dijete u ovoj fazi prikazuje stvari koje su za njega važnije i iste naglašava veličinom prikaza. Bavi se pojedinačnim oblikovanjem predmeta i o prostoru još uvijek nema jasne svijesti. Zna okrenuti papir da bi likove koje crta gledao okrenute prema sebi (perceptivni egoizam) pa gotov crtež prikazuje ljude kako stoje na glavi. Svaki predmet ili osobu na crtežu dijete prikazuje za sebe kao posebnost unutar koje su dijelovi nacrtani u međusobnom odnosu. Gomilanje i redanje sve bogatijih predstava na papiru uskoro će dobiti jednu novu dimenziju povezivanja u veće skupine koje će se međusobno približavati i oblikovno mijenjati.

Od šeste godine počinje faza dječjeg likovnog izražavanja koja se naziva "intelektualni realizam", a obilježena je prije svega činjenicom da dijete crta ono što o predmetu i prostoru zna, a ne ono što vidi. Naime dijete crta dijelove prostora i predmeta koji se vide, ali i one koji se ne vide. Predmeti i pojave koje se prikazuju na crtežu su prikazani jedno pored drugog kao samostalne jedinice koje nisu povezane međusobno niti su povezane sa plohom. Likovi jednostavno popunjavaju ili prekrivaju prostor. Likovi su sada prikazani sa više detalja, a proporcije su sličnije stvarnim, iako važnost likova ponekad određuje njihovu veličinu, tako su djetetu važniji likovi prikazani većima, a oni manje važi manjima (emotivna proporcija). U ovom razdoblju dijete u želji da pokaže što više pojedinosti koje poznaje često prikazuje osobe i prostor i s elementima koji se ne vide (transparentni prikaz). Kod prikaza ljudi za stolom dijete ne mari za liniju tla već okreće papir kako bi svaka figura imala svoje tlo pa na kraju neki likovi izgledaju prevaljeno. Rasklapanje oblika nalazimo u prikazu kuće koju dijete crta tako da istovremeno prikaže sve njezine strane, pri čemu se vodi računa da nigdje ne dođe do preklapanja oblika. Prostor dijete može prikazati i vertikalnim nizanjem likova tako da ono što je u

stvarnom prostoru blizu crta dolje, a što je u prirodnom prostoru dalje na papiru je pozicijski visoko.

Dječji likovni izraz u predškolskoj i ranoj školskoj dobi prije svega je njegov vlastiti doživljaj svijeta prikazan na način kako ga ono razumije, te mu treba omogućiti samostalno istraživanje okoline i bavljenje likovnošću koje će mu omogućiti da svoje praktično iskustvo predstavlja na različite načine.

5. PRAKTIČNI DIO

Zbog potreba pisanja završnog rada u dječjem vrtiću Sesvete, osmišljene su likovne aktivnosti za provođenje crtačkih tehnika sa predškolskom djecom. Crtačke tehnike koje su se provodile u prosincu 2016. godine su ugljen, olovka, flomaster. U aktivnosti je sudjelovala starija vrtićka skupina „Lastavice“, srednja vrtićka skupina „Zečići“, te odgojiteljice Natalija Malić, Marija Grgić i Gordana Pavić.

Cilj je bio sa djecom istražiti na koje načine praktično primjenjuju crtačke tehnike i pomoću njih izražavaju svoje likovno viđenje zadanog motiva. Praktični dio je podijeljen na skladne dijelove, te iz tih istraživanja potječu dječji likovni radovi koji su rezultat ovog završnog rada.

5.1. STARIJA SKUPINA

U starijoj vrtićkoj skupini „Laste“ bilo je 16 djece u dobi od 4 do 6 godina koja su sudjelovala u aktivnosti crtačke tehnike olovka. Motiv za crtačku tehniku olovke bio je portret.

5.1.1. CRTAČKA TEHNIKA OLOVKA – PORTRET MOTIVACIJA DJECE NA AKTIVNOST

Kako bih djecu uvela u aktivnost, bilo je potrebno osmisliti poticaje koji su djeci zanimljivi, da bi ih upoznala s novim temama koje bi ih potaknule na sudjelovanje i istraživanje u aktivnosti.

Slika 12. Poticaji

Poticaji: crtež čovjeka, reprodukcija umjetnika Paula Kleea u kojoj se određeni dijelovi crteža trebaju spojiti sa crtežom, didaktička igra u kojoj se trebaju pridružiti dijelovi lica.

Aktivnost je započela pričanjem o portretu, postavljanjem brojnih pitanja:

Odgoviteljica: *Što je to portret?*

Dječji odgovor: *Portret je naslikana slika u okviru.*

Odgoviteljica: *Što je naslikano?*

Dječji odgovor: *Može biti bilo šta.*

Zatim smo proučavali portret koji je napravljen od raznih vrsta crta. Jedan dječak odmah je primijetio portret te je rekao „*To je umjetničko djelo.*“, te smo tako započeli razgovor.

Odgoviteljica: *Tko je to na slici?*

Dječji odgovor: *To je čovjek.*

Odgoviteljica: *Kako je nacrtan taj čovjek?*

Dječji odgovor: *Od crtica.*

Odgoviteljica: *A kakve su te crtice?*

Dječji odgovor: *Ravne, vijugave, okrugle.*

Dječji odgovor: *Te crte su kosa i kako je ostario.*

Slika 13. Upoznavanje s poticajem

KREATIVNA IGRA

Nakon motivacijskog dijela krenule su kreativne igre. Djeci je najzanimljivija bila igra u kojoj su trebali pridružiti dijelove lica na njihovo mjesto. Portret je potaknuo djecu na promatranje samog sebe u ogledalu. Započinje igra pred ogledalom, djeca se promatraju i rade grimase.

Slika 14. Igra s poticajima

STVARALAČKI DIO

Nakon razgovora i igre, djeci sam predložila da pogledaju lica svojih prijatelja te da se međusobno nacrtaju.

Djeca su istraživala crtačku tehniku olovka, te su krenuli stvarati likovne radove. Tijekom crtanja pažljivo su promatrali jedni druge. U radu su došli su do saznanja da ako jako stisnu olovku dobit će tamniju crtu, a ako je lagano pritisnu dobit će svjetliju crtu.

Slika 15. Crtanje portreta, olovka

DJEČJI LIKOVNI RADOVI S ORIGINALNIM KOMENTARIMA I IZJAVAMA DJECE

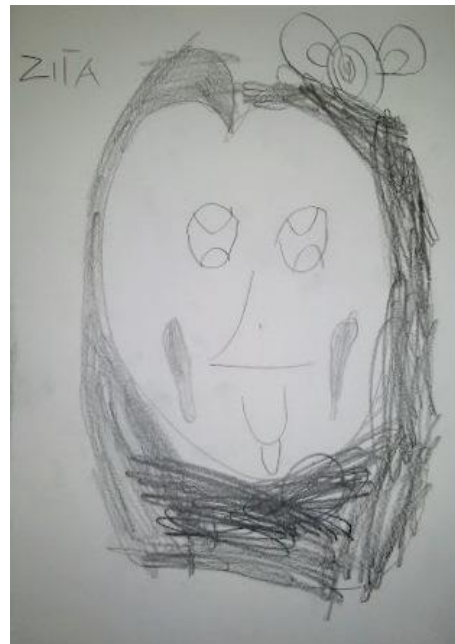
Skupina „Lastavice“ su sa velikim zanimanjem pristupili radu. Crtačku tehniku olovka poznavanju od prije, pa nije bilo poteškoća prilikom crtanja.

Izjave djece: Fran, 6. godina „*Ovaj nema trepavice, a ovaj nema uši*“.

Luka, 6.godina „Ovo je Tian. On ima otvorena usta i nema zube. On pjeva.“

Eva, 6.godina „Tian je operni pjevač“.

Gabrijel, 6. Godina „Ovaj nos je ko sidro.“

Slika 16. Dječji radovi, olovka

5.1.2. CRTAČKA TEHNIKA UGLJEN – ČEŠER

U starijoj vrtićkoj skupini „Laste“ bilo je 16 djece u dobi od 4 do 6 godina koja su sudjelovala u aktivnosti crtačke tehnike ugljen. Motiv je bio češer.

MOTIVACIJA DJECE NA AKTIVNOST

Kako bih djecu uvela u aktivnost i upoznala ih sa češerima i njihovim oblicima bilo je potrebno osmisliti poticaje koji su djeci zanimljivi, te koji ih potiču na istraživanje.

Slika 17. Poticaji

Poticaji koji su osmišljeni su: kocka s raznim oblicima češera, slagarica, kutijice s različitim vrstama crta, češeri i slike češera.

Aktivnost je započela analitičkim promatranjem zadanog motiva uz postavljanje poticajnih pitanja:

Odgajateljica: Zna li što je ovo (pokazujem na češer)?

Dječji odgovor: To je češer.

Odgajateljica: Gdje raste češer?

Dječji odgovori: On raste iz drva.

Češer se drži za iglice.

On je zalijepljen za bor.

Ovo je mladi (pokazuje na neotvoreni češer), a ovo je stari češer (pokazuje otvoreni).

KREATIVNA IGRA

Nakon motivacijskog dijela, počeli smo s kreativnim igrama. Svidjela im se slagarica i kocka koju su bacali i razgovarali kakav su češer dobili. Igre su osmišljene da potiču djecu u istraživanju različitih oblika češera te kakve linije mogu uočiti na njima.

Slika 18. Istraživanje češera

STVARALAČKI DIO

Nakon kreativnih igara, djeca pristupaju individualnom radu. Za stvaralački dio potrebni su bili ugljen i papir. Djeca su istraživala crtačku tehniku ugljen, koja nije toliko česta u vrtiću. Uočili su da ugljen može ostavljati svjetliji ili trag na papiru, ovisno pritisku ugljenog štapića. Tijekom aktivnosti djeca su pozitivno reagirala na ugljen i uspješno su njime rukovali.

Slika 19. Crtanje češera, ugljen

DJEČJI LIKOVNI RADOVI S ORIGINALNIM KOMENTARIMA I IZJAVAMA DJECE

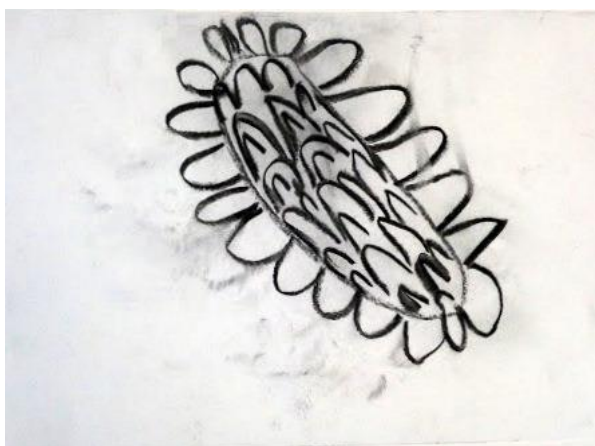
Nakon što su djeca završili radove, imali smo izložbu gdje su djeca raspoznavala čiji je koji rad i davali su komentare tijekom promatranja.

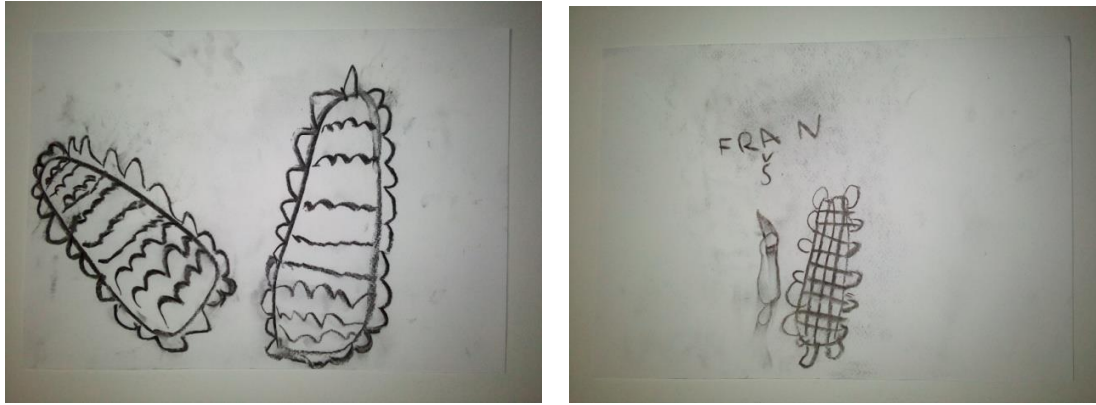
Izjave djece:

Fran , 6. godina: „Ovaj češer izgleda kao kukuruz. Ima isti oblik.“

Luka , 6 godina „Ovdje sam ja napravio dva češera.“

Eva, 6. Godina „Teta nam je dala olovke s kojima se ne može lijepo crtati. Zato smo tako zamuljali.“

Slika 20. Dječji radovi, ugljen

5.1.3. CRTAČKA TEHNIKA PASTEL – ZIMA U SELU

U starijoj vrtićkoj skupini „Laste“ bilo je 18 djece u dobi od 4 do 6 godina koja su sudjelovala u aktivnosti crtačke tehnike ugljen. Motiv je bio selo u zimi.

MOTIVACIJA DJECE NA AKTIVNOST

Kako bih djecu uvela u aktivnost, osmislila sam poticaje koji su djeci zanimljivi i tako ih potaknula na sudjelovanje i istraživanje u aktivnosti.

Slika 21. Poticaj: reprodukcije

Poticaji: reprodukcije djela Josipa Generalića, koje sam napravila kao dvije vrste slagalica, te njegove crteže koje su djeca promatrala i razgovarala o njima.

Aktivnost sam započela razgovorom o crtežima i postavljanjem poticajnih pitanja:

Odgajateljica: Što prikazuju ovi crteži?

Dječji odgovor: Pa, vidim kuću, drveće i crkvu.

Dječji odgovor: Na crtežu je i žena s maramom, ide ulicom..

Odgajateljica: Prikazuje li umjetnik ulicu u gradu ili selu? Po čemu prepoznajete da

je to selo?

Dječji odgovor: Ima kukuruza i kuće su male.

KREATIVNA IGRA

Nakon motivacijskog dijela i proučavanja kakvih sve ima crta na crtežu uslijedile su kreativne igre. Djeci je bilo zanimljivo slagati iz dijelova prema predlošku sliku umjetnika.

Slika 22. Promatranje crteža Josipa Generalića

Slika23. Slaganje slike iz dijelova

STVARALAČKI DIO

Nakon razgovora o umjetničkim djelima i igri, najavila sam djeci likovni zadatak kojem su oni rado pristupili. Istraživali su tehniku pastela, te su krenuli stvarati svoja likovna djela prema djelima umjetnika Josipa Generalića. Tijekom likovnog izražavanja uložili su puno truda u svoje likovne radove.

Djeca su, tijekom aktivnosti, pozitivno reagirala na pastel i uspješno su rukovala njime.

Slika 24. Crtanje zime u selu, pastel

DJEČJI LIKOVNI RADOVI S ORIGINALNIM KOMENTARIMA I IZJAVAMA

Sva djeca u skupini pokazala su zanimanje za ovu likovnu tehniku i uspješno pristupila radu. S obzirom da su se već susreli s pastelom, nije bilo teškoća prilikom likovnog izražavanja.

Izjave djece: Fran, 6.godina „Nacrtao sam snijeg, kuću i drveće.“

Tian, 6.godina „Ovo je selo.“

David, 6.godina „Ovo su ljudi iz sela.“

Jana, 6.godina „Snijeg je na krovu.“

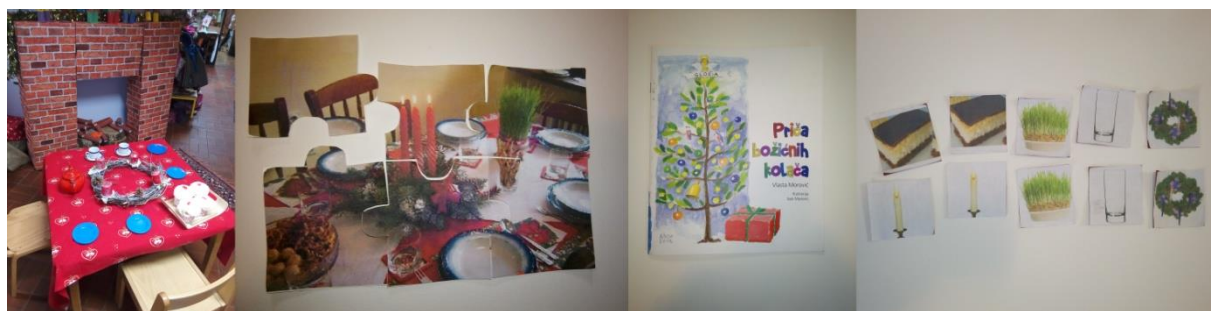
Slika25. Dječji radovi, pastel

5.2. SREDNJA SKUPINA

U srednjoj vrtičkoj skupini „Zečići“ bilo je 20 djece u dobi od 4 do 5 godina koja su sudjelovala u likovnoj aktivnosti crtačke tehnike flomaster. Motiv je bio obitelj za božićnim stolom.

MOTIVACIJA DJECE NA AKTIVNOST

Kako bih djecu motivirala na aktivnost, osmislila sam razne poticaje koji su djeci zanimljivi te ih potiču na istraživanje.

Slika 26. Poticaji

Poticaji: memory s motivima božićnog stola, slagarica, slikovnica „Priča božićnih kolača“, te kamin i stol koji daju božićni ugođaj.

Aktivnost je započela razgovorom o Božiću, a zatim sam im postavljala poticajna pitanja:

Odgajateljica: Što je Božić?

Dječji je odgovor: Božić je bor i ukrasi za bor.

Odgajateljica: Što radimo za Božić?

Dječji odgovori: Pečemo kolače i dolazi Djeda Mraz i idemo gledati jasllice.

Kada smo završili s razgovorom o Božiću svi smo se okupili oko božićnog stola i kamina, te sam im pročitala priču iz slikovnice.

KREATIVNA IGRA

Nakon što sam im pročitala priču, razgovarali smo o priči i krenuli s kreativnim igrama. Osmislila sam kreativnu igru koja je djecu poticala na upoznavanje svega što se nalazi na božićnom stolu.

Slika 27. Igra s poticajima-kartice s prikazom predmeta vezanih uz Božić

STVARALAČKI DIO

Kada smo završili s kreativnim igrama, krenuli smo sa stvaralačkim dijelom. Za stvaralački dio potrebni su nam bili tanki i debeli crni flomasteri kojima su djeca izražavala različite vrste crta. Uložili su puno truda kako bi nacrtali sebe i svoju obitelj za božićnim stolom.

Slika 28. Crtanje božićnog stola, flomaster

DJEČJI LIKOVNI RADOVI S ORIGINALNIM KOMENTARIMA I IZJAVAMA DJECE.

Djeca su i prije bila upoznata s crtačkom tehnikom flomaster, te nisu imali nikakvih poteškoća u likovnom izražavanju. Nakon što su završili radove, djeca su sa zadovoljstvom pokazivala svoja djela uz objašnjenje što se sve nalazi na radovima.

Izjave djece: Jakov, 4. Godine „ Za božić ima jako puno jela na stolu.“

Filip, 4.godine „Nacrtao sam kolače, nije mi sve stalo.“

Ema, 4. Godine „Svi smo veseli, plešemo oko stola i bora.“

Dino, 4.godine „Došli su nam gosti.“

Korina, 4.godine „Za božić ima šarenih kolača.“

Slika 29. Dječji radovi, flomaster

6. ZAKLJUČAK

Crtačke tehnike poticajno su sredstvo koje utječu na razvoj predškolskog djeteta. Crtanjem djecu upoznajemo s pojedinim likovnim tehnikama, da se pomoću njih mogu izražavati. Putem igre likovnim materijalima djeca otkrivaju svijet oko sebe, tako što upoznaju razna crtačka sredstva. Cilj je djecu upoznati s pojedinim likovnim tehnikama i mogućnostima koje one pružaju. Zato odgajatelji osmišljavaju aktivnosti koje su prilagođene razvoju i potrebama djeteta predškolske dobi.

Ovim završnim radom uspješno sam provela likovne aktivnosti na području crtanja crtačkim tehnikama: olovkom, pastelom, ugljenom i flomasterom. Kroz poticaje koje sam osmislila za pojedine crtačke tehnike potaknula sam djecu na kreativnost i otkrivanje vlastitih potencijala. Uklanjanjem vremenskog ograničenja aktivnosti djeca stječu zdrave navike i uče kako se izražavati bez šablona, te omogućujemo djeci da samostalno stvaraju bez nametanja gotovih rješenja. Tim pristupom razvijamo samopouzdanje djece predškolske dobi.

Djeca koja su sudjelovala u aktivnostima starije su predškolske dobi i susretala su se s pojedinim crtačkim tehnikama, stoga sam im morala objasniti samo one crtačke tehnike koje su prvi puta vidjeli (ugljen). Pozitivno su reagirali na sve aktivnosti, te su me svojim pitanjima i komentarima posebno obradovali. Rad s djecom posebno je zanimljiv kada oni iznose svoje ideje i s voljom obavljaju postavljene problemske zadatke.

LITERATURA

Knjige:

Belamarić, D.(1986). *Dijete i oblik/ Likovni jezik predškolske djece*. Zagreb: Školska knjiga.

Grgurić, N., Jakubin, M.(1996). *Vizualno likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.

Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike*. Zagreb: Educa.

Peić, M. (1981). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga.

Vrlič, Tomaž (2001):*Likovno-ustvarjalni razvoj otrok v predškolskem obdobju*.
Ljubljana: Debora.

Radovi u časopisu:

Balić Šimrak, A. (2011.). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, broj 62/63, 2–8.

Jurković, T.; Tomljanović E.; Gašpar, H.; Štulić, S.; Jedrejčić, E.; Špoljar, S.; Andrašek, A. (2010.). Crtačke tehnike. *Dijete, vrtić, obitelj*, broj 62/63, 9–13.

Mrežne stranice:

„Crtanje u vrtiću“ na adresi: <https://www.scribd.com/doc/99010860/DJE%C4%8CII-CRTE%C5%BD>

KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA

Osobni podaci:

Ime i prezime: Anja Josipović

Datum i mjesto rođenja: 1. rujna 1994., Zagreb

Adresa:

E – mail:

Mob:

Obrazovanje:

- Viša stručna sprema (2013.–2016.) Učiteljski fakultet Zagreb, Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
- odgajatelj
- Srednja stručna sprema (2009.–2013.) III. gimnazija, Zagreb
- gimnazijalac

Jezici:

- Engleski jezik: aktivno u govoru i pismu
- Njemački jezik: osnovno znanje

Znanja i vještine rada na računalu:

- korištenje Microsoft Office alata (Word, Excel, Powerpoint, Outlook), poznavanje Microsofta

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

Ovim potpisom potvrđujem da sam samostalno pisala svoj završni rad te da sam njegov autor.

(Anja Josipović)

Svi dijelovi rada koji su u radu citirani ili se temelje na drugim izvorima (knjige, mrežni izvori, znanstveni, stručni ili popularni članci) su jasno označeni kao takvi i adekvatno navedeni u popisu literature.

Anja Josipović

Petrinja, prosinac 2016.